

Hoofdstuk 15 Werk en werkloosheid

15.1 Beroepsbevolking en werkzame beroepsbevolking Nederland

Hoe ontwikkelen zich de beroepsbevolking en de werkgelegenheid?

De *geregistreeerde beroepsbevolking* van Nederland bestaat uit alle personen tussen 15 en 75 jaar die tenminste 1 uur per week betaald werk verrichten óf betaald werk zoeken in de formele sector (bedrijven en overheid) en daarvoor direct beschikbaar zijn. De Nederlandse beroepsbevolking is als gevolg van de geboortegolf na de Tweede Wereldoorlog, de groei van de allochtone bevolking en de emancipatie op de arbeidsmarkt, toegenomen. De beroepsbevolking hangt echter ook af van de pensioengerechtigde leeftijd en de leeftijd tot welke leerlingen leerplichtig zijn. Door de vergrijzing neemt de groei van de beroepsbevolking in de komende jaren af.

Het grootste deel van de beroepsbevolking werkt of zoekt werk in de dienstensector en het kleinste deel in de landbouw en visserij.

De *participatiegraad* of het *deelnemingspercentage* van vrouwen is sterk toegenomen. Dit komt onder andere doordat vrouwen minder kinderen krijgen en hoger zijn opgeleid dan vroeger. Ook de verbeterde kinderopvang en minder duurzame relaties hebben geleid tot extra aanbod van vrouwen op de arbeidsmarkt.

Het aantal *deeltijdwerkers* en *flexibele werknemers* ('flexwerkers') neemt de laatste jaren naar verhouding toe, het aantal *voltijdwerknemers* neemt naar verhouding af. De *werkzame beroepsbevolking* van Nederland bestaat uit alle personen tussen 15 en 75 jaar die tenminste 1 uur per week werken in de formele sector.

15.2 Werkloosheid in Nederland

Wat zijn de gevolgen van werkloosheid en hoe wordt deze in Nederland gemeten?

Door van de totale beroepsbevolking de werkzame beroepsbevolking af te trekken, bereken je de werkloze beroepsbevolking. Tot de *officiële werkloze beroepsbevolking* horen alle personen die:

- 1 minimaal 15 jaar oud zijn en jonger dan 75 jaar;
- 2 een baan zoeken van minimaal 1 uur per week;
- 3 daarvoor onmiddellijk beschikbaar zijn;
- 4 nu niet of minder dan 1 uur per week werken.

Het *werkloosheidspercentage* geeft aan hoeveel procent van de beroepsbevolking werkloos is. Het werkloosheidspercentage onder bijvoorbeeld personen met een migratieachtergrond, laagopgeleiden en vrouwen is hoger dan dat van autochtonen, hoogopgeleiden en mannen. Het aantal geregistreeerde werklozen is in de winter hoger dan in de zomer. Het CBS publiceert daarom ook werkloosheidscijfers gecorrigeerd voor seizoeninvloeden. *Verborgene werkloosheid* is alle niet-geregistreeerde werkloosheid.

Persoonlijke nadelen van werkloosheid zijn: inkomensverlies, gemis van sociale contacten, gevoel van nutteloosheid, verveling. *Maatschappelijke nadelen* zijn maatschappelijke onrust, protestacties, demonstraties, vandalisme en stakingen. *Economische gevolgen* zijn: werklozen hebben minder te besteden, bedrijven krimpen hun productie in, de overheid ontvangt minder belastingen en sociale premies en verstrekt meer sociale uitkeringen.

Economie Integraal havo

Samenvatting

15.3 Conjecturele en structurele werkloosheid

Wat zijn de oorzaken van werkloosheid?

Conjecturele werkloosheid wordt veroorzaakt door (tijdelijk) afnemende bestedingen, waardoor de productiecapaciteit niet helemaal wordt benut. Er is dan sprake van *onderbesteding* of van *laagconjunctuur*. In dat geval zijn er minder arbeidskrachten nodig. Door afnemende bestedingen neemt de werkgelegenheid af en de werkloosheid toe.

Bij daling (maar ook bij stijging) van de bestedingen kan sprake zijn van een versterkend *multipliereffect*: daling (stijging) van de bestedingen leidt tot een sneeuwbaaleffect van verdere daling (stijging) van de bestedingen. Dalende bestedingen leiden bijvoorbeeld tot minder afzet en productie. Hierdoor daalt de werkgelegenheid en stijgt de werkloosheid. Deze werklozen hebben op hun beurt weer minder geld te besteden. Dat heeft tot gevolg dat bedrijven hun productie verder moeten inkrimpen. Daardoor ontstaat er nog meer werkloosheid. Er ontstaat zo een vicieuze cirkel van dalende bestedingen en stijgende conjunctuurwerkloosheid.

Structurele werkloosheid wordt veroorzaakt door veranderingen in het productieproces.

Kwantitatieve structurele werkloosheid bestaat als de productiecapaciteit in de bedrijven en bij de overheid te klein is om de hele beroepsbevolking in te schakelen. Oorzaken hiervan kunnen zijn: afname van de investeringen door stijgende loonkosten, dalende winstverwachtingen, een stijging van de leenrente, vervanging van arbeid door kapitaal bij mechanisatie, automatisering en robotisering, toename van de (internationale) concurrentiestrijd, fusies, overnames en samenwerking tussen bedrijven, verplaatsing van bedrijfsactiviteiten naar lagelonenlanden, en verzadiging van de marktvrage.

Van *kwalitatieve structurele werkloosheid* is sprake als de opleidingen, vaardigheden en eisen van de werkzoekenden niet aansluiten bij de vraag van de werkgevers. Mogelijke oorzaken: de scholing van de beroepsbevolking sluit niet aan bij de vraag van de werkgevers, beperkte mobiliteit van de arbeid, discriminatie op de arbeidsmarkt, en de armoedeval.

Seizoenwerkloosheid treedt op doordat sommige werkzaamheden aan bepaalde seizoenen zijn gebonden.

FRICTIE- of wrijvingswerkloosheid is tijdelijke werkloosheid die ontstaat als mensen van baan veranderen of net van school komen en nog bezig zijn een baan te zoeken.

15.4 Oplossingen werkloosheid

Hoe kan de werkloosheid worden bestreden?

De *conjecturele werkloosheid* kan afnemen door: het verlagen van de belastingen en sociale premies, het verhogen van de uitgaven van de overheid, en daling van de rente.

De *structurele werkloosheid* kan afnemen door: daling van de loonkosten voor bedrijven, daling van de rente, verlenging van de bedrijfstijd, om-, her- of bijscholing en inburgeringcursussen, kinderopvangtoeslag, investeringssubsidies en belastingvoordelen, een betere werking van het UWV-WERKbedrijf, de Wet Gelijke Behandeling, en wetgeving ter bevordering van de arbeidsmobiliteit.

15.5 Gespannen arbeidsmarkt

Wat zijn de gevolgen en de oorzaken van een krappe arbeidsmarkt?

Een *gespannen of krappe arbeidsmarkt* is er wanneer de vraag van werkgevers groter is dan het beschikbare aanbod van arbeidskrachten.

Gevolgen van een krappe arbeidsmarkt zijn: toenemende loonstijgingen, daling van de winst, toenemende inflatie, loon-prijsspiraal, verslechtering van de internationale concurrentiepositie en snelle procesinnovatie.

Oorzaken van een krappe arbeidsmarkt zijn: daling van de omvang van de beroepsbevolking door vergrijzing en daling van het aantal schoolverlaters, toename van de vraag naar arbeidskrachten in een opgaande hoogconjunctuur, onjuiste scholing of de geringe mobiliteit van arbeidskrachten.

Bestrijding van een gespannen arbeidsmarkt is mogelijk door: beleid gericht op het laten toenemen van het arbeidsaanbod, beleid gericht op de toename van de arbeidsproductiviteit en beleid gericht op een betere afstemming van de kwaliteit van arbeid op de eisen in het bedrijfsleven (zoals financiering van om-, her- en bijscholing, inburgeringscursussen).